

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 19 mars 2014

Mål nr

Ö 5306-13

KLAGANDE

Juridikfronten, 802472-8704

Carl Krooks gata 42

252 25 Helsingborg

Ställföreträdare: MT

MOTPART

RAP

Ombud: Jur.kand. BB

SAKEN

Avvisning av mål om skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2013-04-09 i mål Ö 2830-12

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med undanröjande av hovrättens beslut fastställer Högsta domstolen tingsrättens avvisningsbeslut samt hänvisar med stöd av 10 kap. 20 § rättegångsbalken målet till Helsingborgs tingsrätt.

Det ankommer på Helsingborgs tingsrätt att i samband med prövningen av målet ta ställning till frågan om rättegångskostnader.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Juridikfronten har yrkat att Högsta domstolen, med undanröjande av hovrättens beslut, fastställer tingsrättens avvisningsbeslut samt hänvisar målet till Helsingborgs tingsrätt.

RAP har motsatt sig ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

SKÅL

Frågan i målet

1. På en webbplats fanns en möjlighet för användarna att lämna kommentarer. En kommentar blev automatiskt tillgänglig på webbplatsen utan föregående åtgärd av den som drev verksamheten, dvs. det var en s.k. omodererad kommentar.
2. Grundlagsskydd för en samling av information lagrad för automatiserad behandling som tillhandahålls på en webbplats förutsätter att endast den som driver verksamheten kan ändra innehållet i samlingen, t.ex. genom att föra in ny information i den (se 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen). Huvudfrågan i målet är om möjligheten för användarna att lämna omodererade kommentarer innebär att grundlagsskyddet för materialet på webbplatsen förloras. Den närmare frågan är om regleringen i yttrandefrihetsgrundlagen alls medger att en särskild databas kan uppstå genom att någon annan än den som driver verksamheten tillför information på webbplatsen. Om regelverket medger att en på så sätt anslutande information kan betraktas som en annan databas (i praktiken genom fiktionen att webbplatsen anses uppdelad i två skilda delar), blir frågan vad som i det enskilda fallet krävs för att den anslutande informationen ska betraktas som en annan samling information skild från den databas vars innehåll inte kan påverkas av annan.

Den rättsliga regleringen m.m.

3. Liksom enligt tryckfrihetsförordningen gäller enligt yttrandefrihetsgrundlagen ett s.k. ensamansvar. Det är avsett att främja yttrandefriheten och samtidigt göra det möjligt att snabbt ingripa mot yttrandefrihetsbrott. Principen om ensamansvar innebär bl.a. att bara en person, i första hand utgivaren, kan hållas straffrättsligt och (primärt) skadeståndsrättsligt ansvarig för innehållet i en framställning som omfattas av grundlagsskyddet. Principen medför att det i allmänhet är enkelt att slå fast vem som är ansvarig.

4. Av 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen (den s.k. databasregeln) följer att samma grundlagsskydd som gäller för radioprogram gäller bl.a. när en redaktion för en periodisk skrift med hjälp av elektromagnetiska vågor på särskild begäran och direkt genom överföring tillhandahåller allmänheten information ur en databas, vars innehåll kan ändras endast av den som driver verksamheten. Regleringen ger till sin ordalydelse uttryck för vikten av att den som har ett ensamansvar också har möjligheten att råda över innehållet (se i detta avseende NJA 2013 s. 945 p. 11).

5. Innebörden av uttrycket databas är central för bedömningen av vad databasregeln omfattar. Uttrycket ersatte den 1 januari 2003 ”register”. I 1 kap. 1 § sista stycket yttrandefrihetsgrundlagen anges att med databas avses en samling av information lagrad för automatisk behandling. Någon närmare ledning, t.ex. i frågan om hur en avgränsning mellan olika databaser ska ske, lämnas inte i yttrandefrihetsgrundlagen. Frågan uppmärksammades i förarbetena till lagen. Den diskuterades också i förarbeten till senare ändringar i yttrandefrihetsgrundlagen samt i Yttrandefrihetskommitténs betänkande (prop. 1990/91:64 s. 207 f. och s. 217, prop. 2001/02:74 s. 98 samt SOU 2012:55 s. 367 ff.). Utgångspunkten har då varit att det i sig antingen skulle kunna vara

möjligt att skilja mellan olika delar av en databas, eller att betrakta t.ex. ett diskussionsforum på en webbplats där användarna kan göra inlägg som en egen databas.

6. Frågan om regleringen tillåter att information betraktas som flera från varandra skilda databaser har behandlats av Högsta domstolen i rättsfallet NJA 2007 s. 309. Här gällde frågan vem som skulle anses ha tillhandahållit allmänheten information ur en arkivdatabas som drevs av ett företag och som innehöll tidningsartiklar från olika massmedieföretag. Högsta domstolen betonade i avgörandet vikten av att det är den som faktiskt råder över informationen i databasen som också betraktas som den som tillhandahåller den. I rättsfallet hade det företag som tillhandahöll databastjänsten inte rätt att göra ändringar i artikeltexterna. Högsta domstolen uttalade att det mot bakgrund av databasregelns syfte och sökfunktionens utformning fick anses naturligt att betrakta innehållet i en samling av datafiler med artiklar som hade publicerats i tidningen Expressen som en enhet i arkivdatabasen. Enheten ansågs därmed utgöra en egen databas skild från motsvarande databaser med innehåll hämtat från andra källor.

Överväganden och slutsatser

7. Tolkning av grundlag förutsätter särskild försiktighet och måste ske med utgångspunkt från de intressen som skyddas av den. Det får anses vara mest förenligt med de intressen som skyddas av yttrandefrihetsgrundlagen att information som utan föregående åtgärd av den som driver verksamheten tillförs av en utomstående användare i anslutning till en grundlagsskyddad databas kan betraktas som en egen databas i yttrandefrihetslagens mening.

8. Frågan är då vad som krävs för att information som tillhandahålls allmänheten av en redaktion via internet ska anses utgöra fler än en databas. Såsom i 2007 års rättsfall får detta avgöras efter hur förhållandena naturligen uppfattas och inte t.ex. efter hur informationen i databasen är systematiserad eller tekniskt lagrad. Det måste därför vid en objektiv bedömning både för den användare som lämnar t.ex. en omodererad kommentar som för den som endast tar del av information tydligt framgå dels att den som svarar för innehållet tillåter medverkan på webbplatsen av utomstående utan föregående åtgärd, dels vilken information som inte omfattas av ensamansvaret. Om kravet på tydlighet är uppfyllt utgör information som tillhandahålls av annan därmed del av en annan databas skild från den grundlagsskyddade. Om kravet på tydlighet inte är uppfyllt, har det i yttrandefrihetsgrundlagens mening varit möjligt för annan än den som driver verksamheten att ändra innehållet i en informationssamling. Följden blir då att det automatiska grundlagsskyddet för databasen upphör. Det förhållandet att den användare som har tillfört den omodererade kommentaren inte kan ändra eller radera den lagrade informationen saknar relevans för frågan om det yttrandefrihetsrättsliga ansvaret för information på webbplatsen.

Talan i Högsta domstolen och bedömningen i detta fall

9. RAP har yrkat skadestånd av den ideella föreningen Juridikfronten under påstående att uppgifter om honom som utgör förtal har publicerats på föreningens webbplats (en blogg) ”Juridikfrontens nyhetssida”. Uppgifterna publicerades dels i ett blogginlägg, dels i en omodererad kommentar. I Högsta domstolen gäller målet frågan om RAPs talan vid Linköpings tingsrätt ska avvisas i den del den avser påstått förtal i blogginlägget på grund av att talan om ersättning för kränkning inte har väckts vid domstol som är behörig att ta upp yttrandefrihetsmål (7 kap. 1 § och 3 § 2 lagen, 1991:1559, med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden). En avvisning av talan på denna grund förutsätter att ett automatiskt grundlagsskydd

gäller för blogginlägget, trots möjligheten för utomstående att lämna kommentarer.

10. Av utredningen i målet framgår att ”Juridikfrontens nyhetssida” vid tiden för publiceringarna tillhandahölls av en redaktion för periodisk skrift. Den lämnade kommentaren avgränsades från den redaktionella informationen med en bård i en avvikande färg i vilken det angavs att det skett en reaktion på artikeln. Vidare var det tydligt angivet ”Kommentarerna förhandsgranskas ej; kommentatorer ansvarar för sina egna inlägg. Håll därför god ton och följ lagen!”.

11. Vid en objektiv bedömning har det genom den citerade texten i kombination med att fråga var om en lämnad kommentar i ett särskilt markerat utrymme tillräckligt tydligt framgått att redaktionen tillät att annan tillförde information till webbplatsen utan föregående åtgärd från den som drev verksamheten. Kommentaren ska därför inte anses ha ändrat innehållet i den databas som hade automatiskt grundlagsskydd. RAPs skadeståndstalan grundad på blogginlägget kan därför inte prövas av Linköpings tingsrätt. Hovrättens beslut att återförvisa målet dit ska därför undanröjas och tingsrättens beslut att avvisa talan fastställas.

12. Utredningen i målet ger tillräckligt underlag för att bedöma att Helsingborgs tingsrätt är rätt forum i enlighet med bestämmelserna i 7 kap. 1 § och 3 § 2 lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Yrkandet ska bifallas.

13. Det ankommer på Helsingborgs tingsrätt att i samband med prövningen av målet ta ställning till frågan om rättegångskostnader (se NJA 1999 s. 258).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff (referent), Johnny Herre, Agneta Bäcklund och Dag Mattsson (skiljaktig)
Föredragande justitiesekreterare: Peder Bjursten

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2014-02-11

Mål nr
Ö 5306-13

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Dag Mattsson är skiljaktig och anför följande.

Avgörande vid tolkningen av yttrandefrihetsgrundlagen bör vara lagtextens ordalydelse, med beaktande av ändamålet och principerna för lagstiftningen. I detta ligger också att man så långt som möjligt bör undvika att det vid tillämpningen kan uppstå oklarhet om var gränsen för grundlagsskyddet går. Med denna utgångspunkt tillgodoses i längden säkrast de samhällsintressen som yttrandefriheten ska skydda (se 1 kap. 1 § första och andra styckena yttrandefrihetsgrundlagen).

Som huvudregel faller innehållet i en webbplats på Internet utanför yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde. En webbplats kan emellertid under vissa förutsättningar omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen. Yttrandefrihetsgrundlagen ska tillämpas när en redaktion för en periodisk skrift på särskild begäran och direkt genom överföring tillhandahåller allmänheten information ur en databas, vars innehåll kan ändras endast av den som driver verksamheten (1 kap. 9 § första stycket 1 yttrandefrihetsgrundlagen).

Yttrandefrihetsgrundlagen gäller inte för en sådan databas som kan ändras av någon annan än den som driver verksamheten, dvs. en databas som är öppen för utomstående. Förutsättningen att databasen måste vara stängd för ändring av andra är motiverad av den grundläggande yttrandefrihetsrättsliga principen om ett ensamansvar. Ensamansvaret innebär att endast en person, i första hand

utgivaren, kan hållas straffrättsligt och skadeståndsrättsligt ansvarig för det som publiceras.

Det är till gagn för yttrandefriheten att det bara är en person som har att bestämma om han som ansvarig vill medverka till en viss publicering och att övriga inblandade inte riskerar att ställas till svars. Vid brott blir det inte heller aktuellt med några omfattande efterforskningar hos verksamheten; ett ingripande kan göras endast mot den som lagen pekar ut som ansvarig. Eftersom den som är ansvarig måste ha rätt att bestämma över vad som publiceras, får utgivaren och därmed normalt också den redaktionella ledningen en stark ställning inom företaget. Ensamansvaret främjar sålunda yttrandefriheten.

Det yttrandefrihetsrättsliga skyddet för en databas är utformat så att det avser en viss samling information som är lagrad för automatiserad behandling, som regel under ett domännamn (1 kap. 1 § femte stycket yttrandefrihetsgrundlagen). Den som bedriver den aktuella verksamheten är skyldig att utse en utgivare för denna. Utgivaren svarar sedan för all den information som finns lagrad i samlingen, också sådan information som hade lagts in där innan han utsågs (4 kap. 1 § och 6 kap. 1 §; jfr NJA 2013 s. 945). Utgivaren ska ha befogenhet att utöva tillsyn över offentliggörandet och bestämma över innehållet i samlingen så att ingen information får införas där mot hans vilja; varje inskränkning i detta är utan verkan (4 kap. 3 §). Vid yttrandefrihetsbrott ska utgivaren anses ha haft kännedom om den information som samlingen innehåller och ha medgett dess offentliggörande (6 kap. 4 §). I varje tillhandahållande ska det lämnas lättillgänglig och tydlig uppgift om vem som är databasens utgivare (3 kap. 26 § lagen, 1991:1559, med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden).

En samling lagrad information, som kan ändras bara av den som driver verksamheten, kan vid överföringen kopplas samman med en annan samling

lagrad information, som kan ändras också av utomstående, utan att den första databasen därmed behöver falla utanför yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområde. Vidare kan ansvaret för överföringen från databasen delas mellan olika utgivare (se 4 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen; jfr NJA 2013 s. 945 p. 10).

Däremot medger lagstiftningen inte att företaget organiserar sin verksamhet så att den lagrade samlingen information delas upp i viss information som är tänkt att omfattas av utgivarens ensamansvar enligt yttrandefrihetsgrundlagen och annan information som är avsedd att ligga utanför utgivarens ansvar och i stället följa vanliga regler för straff och skadestånd, t.ex. för att personer utan utgivarens kontroll själva ska få föra in sina texter i databasen. Om en databas är öppen så att andra kan ändra i samlingen lagrad information, är den inte skyddad av yttrandefrihetsgrundlagen.

I målet rör det sig om en samling lagrad information som Juridikfronten tillhandahöll allmänheten genom direkt överföring via en webbadress. Eftersom även utomstående kunde ändra samlingens innehåll genom att själva lagra information där, omfattades databasen inte av yttrandefrihetsgrundlagen, oavsett hur samlingen vid överföringen presenterades på mottagarnas dataskärmar och vilka friskrivningar som då lämnades om ansvaret.

Som hovrätten har funnit ska RAPs talan om skadestånd på grund av förtal alltså inte handläggas som ett yttrandefrihetsmål. Linköpings tingsrätt är därför behörig att pröva tvisten.